

ալ իրենց ընկերանայ, և ազատին այդ տաժանելի պաշտօնէն: Ան կը պատասխանէ.

— Ես ճակատագրին հաւատարիմ մէկ որսն եմ մնացեր, կ'ապրիմ հոս, մօրս հաց կը ճարեմ, հօրս գերեզմանին խունկ ու աղօթք կը ձօնեմ...

Իւ անոնք հեռացան:

Հ. Ս. ԵՐԵՄ.

Գ Ր Ա Խ Օ Ս Ա Կ Ա Ն Ք

Հ. ՄԻՆԱՍ Վ. ՆՈՒՐԻԽԱՆ, Մխիթարեան վեհեկոյ. — Ծառայ Աստուծոյ ՄԸ-ԽՈՒԱՐ ԱՔԱՍ. Հիմնադիր Մխիթարեան Հարց (Հայ Բնեղիկտեան Հարք) վեհեկոյ, Վիեննայ. Իսր Վարքն ու իր ժամանակները (55 պատկերով և 60 վանդադրերով). Հոփմ 1914, 8°, էջ 414. գին ֆր. 6. (Roma, Via Crispi 30).

Մխիթար արքայ 1676ին ծնած է ի Սիւրապոլ, փոքր Ասիոյ մէջ, և ի մանկութենէ բարեպաշտութեան և ուսման արտաքոյ կարգի բերում ունենալով՝ 15 տարեկան հասակին մտաւ իր ծննդավայրին մօտակայ Ս. Խաչի վանքը, ուր շուտով ձեռնադրուեցաւ սարկաւագ: Ուսմանց և հոգեորի մէջ կատարելագործուելու բաղձանքէն յորդորուած՝ անցաւ Էջմիածնի վանքը (Արարատայ գաւառին մէջ), ի հաղորդակցութեան Հոփմայ եկեղեցւոյն հետ: Բայց հոն իր յուսացածը չգտնելով, ինչպէս ետքն ալ ի Սկան, Հոփմ երթալու բաղձանքն ունեցաւ, որուն վրայօք զարմանալի բանքը լսած էր Յիսուսեան Հօրէ մը՝ որուն պատահեր էր ի Կարին. ընդ նմին և իւր մէկ համազգիէն որ ուխտի գացած էր Սուրբ քաղաքը, Հալէպի մէջ Յիսուսեան Հ. Պովովիէին Կաթողիկէ հաւատոյ դաւանութիւնը մատուցանելէ վերջ՝ որ լի գովեստով վկայագիր մ'ալ տուաւ իրեն՝ ճամբայ ելաւ. բայց ծանր հիւան-

դութեան մը պատճառաւ հայրենիք վերադառնալ ստիպուած, շատ մը անակնկալ դէպքերէ և անհամար նեղութիւններէ վերջ Սիւրապոլ հասաւ, ուր 20 տարեկան ձեռնադրուեցաւ քահանայ (1695-1696):

Համազուած որ շատ համազգիներ հերձուածով վարակուած էին լոկ տգիտութեան պատճառաւ, անոր առջին առնելու համար սա ծրագիրն յղացաւ որ Ժողով շատ մը անձինք՝ յօժարամիտ յառաջ վարելու այս սուրբ ձեռնարկը: 1697ին Կ. Պոլիս կ'երթայ յորդորելու Հոփմայ Տարածման Հաւատոյ Դպրոցին նախկին աշակերտ Խաչատուր Վ. որ նա ստանձնէ գործի նախաձեռնութիւնը, բայց ի զուրանցնելով այս՝ կը ստիպուի վերադառնալ ի Հայաստան. ուրիշ անօգուտ փորձեր ալ հայրենիքի մէջ ընելէն յետոյ կրկին անգամ դարձաւ ի Կ. Պոլիս և ինքզինքը նուիրեց հոն բոլորովին իւր համազգեաց հոգեկան բարեաց՝ քաղցուածքամբ, սուրբ խորհրդոց մատակարարութեամբ, բարեպաշտական զբոսելու տարածմամբ (սպաւ գրել տուաւ հայերէն լեզուաւ Նիսնոսիոյն Քրիստոսի զբոսլին և այլն), մինչև որ հալածանքը զինքն ստիպեց ուրիշ երկիրներ փնտռելու՝ իւր գործը հիմնարկելու համար:

Համակրութիւն գտնելով վենետիկեան Հասարակապետութեան կառավարութենէն և ի Մոսկոն Մոռէայի մէջ հաստատելով իւր առաջին հասարակութիւնը, Հ. Մխիթար Ս. Աթոռին հետ կարևոր բանակցութեանց ձեռնարկեց իւր Միաբանութիւնը պաշտօնապէս հաստատել տալու համար, և ընդունեցաւ զայն 1712ին. իրեն առաջարկուած կանոններէն ընտրեց Ս. Բնեղիկտոսիւնը, որուն հիման վրայ ձևացուց իւր Սահմանադրութիւնը, առնելով յատկապէս Ս. Իլինատիոսի կանոններէն Առաքելութեանց չորրորդ ուխտը: Ծագելով 1714ին պատերազմը վենետիկի և Տաճկաց մէջ ու երբ վերջիններս գրաւեցին զՄոսկոն՝ Մխիթար արքան իրեններովն ապաստանեցաւ ի վենետիկ, ուր Հասարակապետութեան կառավարութենէն ստա-

